

RUS HAYALET ORDUSU WAGNER

KUTLUHAN GÖRÜCÜ, ARZU BÜNYAD

SETA | ANALİZ

ŞUBAT 2020 · SAYI 311

RUS HAYALET ORDUSU WAGNER

KUTLUHAN GÖRÜCÜ, ARZU BÜNYAD

COPYRIGHT © 2020

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

SETA Yayınları

ISBN: 978-625-7040-24-2

Uygulama: Erkan Söğüt

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT

Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

SETA | Berlin

Französische Straße 12, 10117 Berlin GERMANY

Tel: +49 30 20188466

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 27, 1000 Brussels BELGIUM

Tel: +3226520486

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	9
RUS ÖZEL ASKERİ ŞİRKETİ: WAGNER	10
Şirket Sahibi: Yevgeny Prigojin	10
Grup Lideri: Dmitri Utkin	11
Hukuki Boyut	12
Komuta, Kontrol ve Organizasyon Yapısı	13
WAGNER'İN FAALİYET ALANLARI	14
Suriye'de Wagner	14
Libya'da Wagner	16
SONUÇ	18

YAZARLAR HAKKINDA

Kutluhan Görücü

Kocaeli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezundur. Yüksek lisans eğitimine Kocaeli Üniversitesi Siyasi Tarih Bölümü'nde devam etmektedir. SETA Dış Politika Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak çalışmaktadır. Ayrıca Suriye Gündemi internet sitesinde editörlük yapmaktadır. Suriye krizi, devlet dışı silahlı aktörler, DEAŞ ve Suriye Türkmenleri konularında çalışmaktadır.

Arzu Bünyad

Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler (İngilizce) Bölümü'nde öğrencidir. Eğitimine değişim öğrencisi olarak University of Sarajevo'da devam etmektedir. SETA Dış Politika Direktörlüğü'nde kursiyer olarak çalışmıştır. Uluslararası örgütler, terörizm, insan hakları ve devlet dışı silahlı aktörler konularında çalışmaktadır. Ana dili Azerbaycan Türkçesi olup ileri düzeyde İngilizce ve orta düzeyde Rusça bilmektedir.

ÖZET

Bu analizde özellikle Libya ve Suriye'deki faaliyetleri sonucu sık sık gündeme gelen Rus özel askeri şirketi Wagner farklı yönlerden ele alınmaktadır.

Bu analizde Rus özel askeri şirketi Wagner Grubu'nun kuruluşu, lider kadrosu ve ilişkileri, komuta-kontrol yapısı, faaliyet sahaları ve örgütün hukuki boyutu incelenmektedir. Özellikle Wagner'in Suriye ve Libya saharındaki etkinlikleri, Rus dış politikasında özel askeri şirkete başvurulmasının sebepleri ve yöntemleri analiz edilmektedir. 2014'te Rusya lehine Ukrayna'da faaliyet göstermeye başlamasıyla kamuoyunda bilinir hale gelen Wagner'in daha sonra Suriye ve Libya başta olmak üzere toplam sekiz farklı ülkede faaliyetler yürüttüğü ifade edilmektedir. Rusya'ya bağlı çeşitli özel askeri ve güvenlik şirketleri olmasına rağmen Wagner'in ön plana çıkması savaş saharlarında muharip güç olarak varlık göstermesiyle mümkün olmuştur. Buna bağlı olarak grubun verdiği kayıplar, grup mensuplarının ailelerinin ifadeleri ve muhalif Rus basını başta olmak üzere Batı medyasında yer alan derinlikli araştırma haberleri Wagner'i dünya kamuoyunda üne kavuşturmuştur.

Wagner yalnızca muharip güç olarak değil danışmanlık, eğitim, bakım, özel kuvvet, lojistik ve tesis koruma gibi birçok alanda hizmet vermektedir. Bu kapasite ve konsept genişliği gruba yalnızca çatışma saharlarında değil diğer alanlarda da hizmet verebilme imkanı sağlamaktadır. Aynı zamanda hukuki olarak "gri" (tartışmalı) bir alanda yer alması gruba hızlı hareket edebilme yetisi kazandırmaktadır. Buna bağlı olarak Wagner, Rusya açısından dış politikadaki askeri müdahalelerini pratikleştiren ve kolaylaştıran bir unsur olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Bugün itibarıyla daha çok Suriye ve Libya kriz alanlarında muharip güç unsuru olarak kullanılan Wagner yetişmiş elemanları ile birlikte savaşa etki edebilen ve dengeleri değiştirebilen bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Rusya'nın Suriye'ye fiili olarak müdahil olduğu Eylül 2015'ten itibaren bu ülkede varlık göstermekte olduğu düşünülen Wagner, rejim unsurlarının muhalif örgütlenmelere ve DEAŞ'a gerçekleştirdiği saldırıların merkezinde yer almıştır. Ek olarak Deyrizor'un doğusuna geçmek üzere gerçekleştirdikleri ilerlemelere karşı ABD'nin Wagner unsurlarını hedef alarak yüzlerce elemanını öldürmesi ise dünya kamuoyunda büyük ses getirmiştir. 2019'dan itibaren Hafter saflarında faaliyet göstermeye başladığı tahmin edilen Wagner'in, Hafter güçlerinin Trablus operasyonuna katıldığı ve buna bağlı olarak savaşın aktif bir parçası haline geldiği görülmüştür. Kara gücü olarak Trablus merkezli Ulusal Muta-bakat Hükümetinin (UMH) üstünlüğü Wagner'in devreye alınmasına neden olmuş ve bu durum sahada dengenin yakalanmasını sağlamıştır.

GİRİŞ

Günümüzde olduğu gibi geçmişte de savaşın dinamiklerini sadece devletler ve onların düzenli orduları teşkil etmemiştir. Savaşın yapısının değişerek hibritleşmesi, güvenliğin ve savunmanın giderek özelleşmesi ve piyasayla harmanlanması günümüzün yeni bir olgusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreç savaşa dair aşına olduğumuz kavramların sürekli değişmesiyle sonuçlanmıştır. Bu minvalde savaş, tarih boyu sürekli değişen bir olgudur. Klasik anlayışların yeni anlamlar kazanması ve böylece yeni gerçeklikleri yansıtması yeni aktörlerin teşekkül edişini beraberinde getirmiştir. Askeri güç kullanımı tarih boyu devletlerin güdümünde olsa bile özel sektör aktörleri tarafından kullanılabilir duruma gelmesi eski Roma ve Yunan imparatorlukları zamanına dayanmaktadır.¹ Antik çağlarda lejyonerlik olarak ortaya çıkan paralı askerlik zamanla evrilerek organize hale gelmiştir. Özel askeri şirket olgusunun ortaya çıkışı ve günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülke tarafından kullanılması da bu sürecin sonucu niteliğindedir. Ülkelerin özel sektörle birlikte hareket etmeye başlamasıyla özel as-

keri şirketler savaşlarda yer alarak güvenlik ve savunma politikalarında kullanılmaya başlamıştır.

Soğuk Savaş'ın ardından ortaya çıkan özel askeri şirketler özelleştirme ve neoliberalizm dalgasıyla önce ayrı ayrı devletler, daha sonra hatta Birleşmiş Milletler'in kritik bölgelerde yaptığı Barış Gücü operasyonlarında uluslararası güvenliğin temin edilmesi için kullanılmaktadır. Devletlerin özel sektörle birlikte hareket etmeye başlamasıyla özel askeri şirketler savaşlarda yer alarak güvenlik ve savunma politikalarında kullanılmaya başlanmıştır. 1990'lardan itibaren devletlerin askeri desteği dış kaynaklardan tedarik etmesiyle birlikte özel askeri şirketlerin kullanımı bir anda artmıştır. Bu manada dünya kamuoyunda en çok bilinen özel askeri şirket ABD menşeli ve eski adıyla Blackwater olan akademidir. Şirket özellikle Irak ve Afganistan'da ABD adına yürüttüğü operasyonlarla uluslararası bir üne kavuşmuştur.

ABD'li örneklerinin yanı sıra Rus özel askeri ve güvenlik şirketlerinin kullanımının son yıllarda yaygınlaşması, bu şirketlerin özellikle Ortadoğu'da ve Kuzey Afrika'daki faaliyetleri uluslararası alanda dikkat çekmiştir. Bu şirketlerden en çok bilinen ve dünya gündemine konu olan Wagner Grubu'dur. Hakkında Kremlin ile olan ilişkisi ve Rus hükümeti tarafından dış politikada askeri müdahale aracı olarak kullanıldığıyla ilgili çeşitli spekülasyonların ortaya çıkması şirkete ün kazandırmıştır. Şirketin devlet dışı silahlı örgüt olarak Ukrayna, Suriye ve Libya'daki savaşlara müdahil olduğu ve aktif şekilde savaşın bir parçasına dönüştüğü görülmüştür.

Rusya'da özel askeri şirketlerle ilgili yasal düzenlemenin mevcut olmaması Wagner'in denetiminin ve sınırlarının belirsizlikle malul olmasına neden olmaktadır. Kurumsal bir yapıya sahip olan ancak yasaların dışında kalan Wagner'in paralı askerleri ve danışmanları aracılığıyla çeşitli doğal kaynakları koruma ve kullanma karşılığında ülkelerindeki yöneticilere güvenlik, savunma,

1. Muzaffer Demir, "Eski Yunan Dünyasında Paralı Askerler", *Eskiçağ'dan Modern Çağ'a Ordular: Oluşum, Teşkilat ve İşlev*, ed. Feridun M. Emecen, (Kitabevi, İstanbul: 2008), s. 71.

lojistik destek ve askeri danışmanlık hizmetleri vermekte olduğu ve özel operasyonlar düzenlediği bilinmektedir.² Bu analizde Rus özel askeri şirketi Wagner Grubu'nun kuruluşu, lider kadrosu ve ilişkileri, hukuki boyutu, komuta-kontrol yapısı ve faaliyet sahaları incelenmektedir. Ayrıca Suriye ve Libya sahalarındaki etkinlikleri, Rus dış politikasında özel askeri şirkete başvurulmasının sebepleri ve yöntemleri değerlendirilmektedir.

RUS ÖZEL ASKERİ ŞİRKETİ: WAGNER

Rusya'nın günümüzde birçok askeri şirketi olduğu bilinmektedir. Ancak müdahil olduğu savaşlar nedeniyle en çok bilinen ve öne çıkan özel askeri şirketi Wagner Grubu'dur. Muadillerinin sayısı çok olmasına karşın Wagner'in sıcak çatışma bölgelerinde en çok faaliyet gösteren grup olması, buna bağlı olarak bazı kayıp ve yaralıların bulunması, mensuplarının sosyal medya veya basın aracılığıyla çeşitli yayınlarda bulunması, gazetecilerin grup üzerinde araştırma gerçekleştirmesi gibi birçok nedenden dolayı söz konusu grup Rusya menşeli özel askeri şirketler arasında öne çıkmıştır. Kısa bir süre öncesine kadar varlığına dair şüpheler bulunan Wagner hakkında kısıtlı bilgiye ulaşılabilmekte ve bu da grubun daha gizemli görünmesine sebep olmaktadır. Öyle ki grubun oluşturulma tarihi, kurucusu ve sahibi gibi temel bilgiler dahi tartışma konusudur.

BBC raporuna istinaden grubun asker profilini çoğunlukla Orta Asya, Balkanlar ve Kafkasya ülkelerinden olan 35-50 yaş aralığındaki eski askerlerin oluşturduğunu söyleyebiliriz.³ Araştırma, askeri kadrosunun büyük çoğunluğunun Çe-

çenistan, Gürcistan ve başka bölgelerde savaşmış, sıcak çatışma deneyimi olan ve maddi sıkıntılar yaşayarak sivil yaşama ayak uydurmada zorluk çeken kişiler olduğunu göstermektedir. Ancak askeri tecrübe Wagner'e katılmak için bir ön koşul değil zira askeri deneyimi olmayan kişiler de kadroya alınıp eğitimden geçtikten sonra özel asker sıfatını kazanabilir.⁴ Paralı askerlerin işe alınma sürecinde gizliliğe dair anlaşma imzaladıkları bilinmekte ve bunun yanında araştırmacılar Wagner'in askeri eğitim üssünün Rusya'nın Krasnodar yakınlarındaki Molokino bölgesinde olduğunu ifade etmektedir.⁵ Bu bölgede Rusya Silahlı Kuvvetler Genelkurmayına bağlı askeri birlik üssünün bulunduğu da bilinmektedir.⁶ Wagner Grubu'nun kurumsal olarak bilinen düzenli kadrosu olmamakla birlikte mensubu olan askerlerin toplam sayısının yaklaşık 5 bin civarında olduğu ve 300 bin Rus rublesi (yaklaşık 4 bin 800 dolar) tutarında aylık ücret karşılığında görev yaptıkları ifade edilmektedir.⁷

Şirket Sahibi: Yevgeny Prigojin

Wagner Grubu'nun sahibinin –Moskova yönetimiyle yakın ilişkileri olduğu ve hatta ona ait Concord Food Catering'in Kremline yemek servisi sağladığı gerekçesiyle “Putin'in aşçısı” lakabı takılan– ünlü iş adamı Yevgeny Prigojin olduğu düşünülmektedir. Prigojin'in yönetim danışmanlığı

4. John Sparks, “Revealed: Russia's ‘Secret Syria Mercenaries’”, Sky News, 10 Ağustos 2016, <https://news.sky.com/story/revealed-russias-secret-syria-mercenaries-10529248>, (Erişim tarihi: 25 Kasım 2019).

5. Герман Петелин, Владимир Ващенко, “Из Молькино в Пальмиру: как тренируют российских наемников (Molokino'dan Palmyra'ya: Rus Paralı Askerlerini Nasıl Eğitiyorlar)”, Gazeta, 31 Mart 2016, <https://www.gazeta.ru/social/2016/03/30/81511161.shtml>, (Erişim tarihi: 17 Kasım 2019).

6. Алексей Челноков, “Российские «Штурмы» Сирийской Победы (Suriye Zaferinin Rus ‘Fırtınaları’), Совершенно Секретно, 19 Aralık 2017, <https://www.sovsekretno.ru/articles/rossiyskie-shturmy-siriyskoypobedy>, (Erişim tarihi: 20 Kasım 2019).

7. Iliia Ponomarenko, “Kremlin's Mercenary Armies Kill in Both Syrian, Ukrainian Wars”, *Kyiv Post*, 1 Haziran 2018, <https://www.kyivpost.com/ukraine-politics/kremlins-mercenary-armies-kill-in-both-syrian-ukrainian-wars.html>, (Erişim tarihi: 13 Aralık 2019).

2. Jose Miguel Alonso-Trabanco, “Mercenaries and the Wagner Group: What's Old is New Again”, *Geopolitical Monitor*, 19 Ağustos 2019, <https://www.geopoliticalmonitor.com/mercenaries-and-the-wagner-group-whats-old-is-new-again>, (Erişim tarihi: 20 Kasım 2019).

3. “What is the Wagner Group?”, BBC Sounds, 21 Mart 2019, <https://www.bbc.co.uk/sounds/play/w3cswqvs>, (Erişim tarihi: 25 Kasım 2019).

şirketi olan Concord Management and Consulting adlı şirketin kurucusu ve eski yöneticisi olduğu bilinmektedir.⁸ Bu şirket Internet Research Agency, Evro Polis, Megaline, M-Finance gibi diğer daha küçük ölçekli şirketleri de içine almaktadır. Wagner özel askeri şirketinin de Concord'un bir yan şirketi olduğu iddia edilmektedir.⁹ Bu şirkete 2016 ABD başkanlık seçimlerine siber müdahalede bulunduğu iddia edilen Internet Research Agency adlı şirketi finanse ettiği gerekçesiyle ABD tarafından yaptırım uygulanmıştır.¹⁰ 20 Haziran 2017'de ABD Hazine Bakanlığı, Rusya'nın Kırım ve Doğu Ukrayna'daki askeri müdahaleleri nedeniyle yaptırım uyguladığı şirketler listesine Concord Yönetim ve Danışmanlık şirketini de eklemiştir.¹¹ Grubun sahibi olduğu düşünülen Rus iş adamının Kremlin'in çıkarları doğrultusunda ticari faaliyet yürüttüğü de iddia edilmektedir.¹² Bu iddiaların üzerine Vladimir Putin 2018'de başkent Moskova'da düzenlenen yıllık basın toplantısında *Novaya Gazeta* muhabiri İlya Azar'ın Yevgeny Prigojin'le ilgili sorusuna yanıt olarak medyada Prigojin'in onun açısı olduğu ile ilgili yayımlanan haberlerin doğru olmadığını belirtmiştir.¹³

8. "Судебный Процесс По «Конкорду» Пригожина Начнется В США В Апреле (Prigozhin'in Concord Davası Nisan Ayında ABD'de Başlayacak)", Коммерсантъ, 12 Ekim 2019, <https://www.kommersant.ru/doc/4124803>, (Erişim tarihi: 29 Kasım 2019).

9. Alexander Rabin, "Diplomacy and Dividends: Who Really Controls the Wagner Group?", Foreign Policy Research Institute, 4 Ekim 2019, <https://www.fpri.org/article/2019/10/diplomacy-and-dividends-who-really-controls-the-wagner-group>, (Erişim tarihi: 25 Aralık 2019).

10. "Treasury Targets Russian Operatives over Election Interference, World Anti-Doping Agency Hacking, and Other Malign Activities", ABD Hazine Bakanlığı, 19 Aralık 2018, <https://home.treasury.gov/news/press-releases/sm577>, (Erişim tarihi: 17 Kasım 2019).

11. "Treasury Designates Individuals and Entities Involved in the Ongoing Conflict in Ukraine", ABD Hazine Bakanlığı, 20 Haziran 2017, <https://www.treasury.gov/press-center/press-releases/Pages/sm0114.aspx>, (Erişim tarihi: 19 Kasım 2019).

12. Уран, Алмазы, "Золото И Ваниль (Uranyum, Pırlanta, Altın ve Vanilya)", Новая Газета, 20 Kasım 2018, <https://novyagazeta.ru/articles/2018/11/20/78646-uran-almaz-y-zoloto-i-vanil>, (Erişim tarihi: 2 Ocak 2020).

13. Артем Губенко, Антон Бав, "Путин Отказался Считать Пригожина Своим Поваром (Putin Prigojin'in Onun Açısı Olduğunu Reddedti)", Bell, 20 Aralık 2018, <https://thebell.io/putin-otkazalsya-schitat-prigozhina-svoim-povarov>, (Erişim tarihi: 28 Kasım, 2019).

Grup Lideri: Dmitri Utkin

Wagner Grubu'nun kurucusu ve liderinin geçmişte Ukrayna vatandaşı olduğu ifade edilen ve Rusya Silahlı Kuvvetler Genelkurmay Başkanlığına bağlı askeri istihbarat servisi Baş İstihbarat İdaresinde (GRU) bir dönem çalışmış Dmitri Utkin olduğu iddia edilmektedir.¹⁴ Utkin'in 2013'te GRU'dan emekli olduktan sonra Moran Güvenlik Grubu'nda (Moran Security Group) ve özel askeri şirket olan Slav Birliği'nde (Slavyanski Korpus) çalışmaya başladığı belirtilmektedir.¹⁵ Ulusal orduda verdiği hizmet süresince ve sonrasında Slav Birliği sayesinde Suriye sahasında deneyim kazanmasının Wagner Grubu'nu kurup komutanı olmasında büyük rol oynadığı düşünülmektedir. Grubun isminin Hitler'in en sevdiği bestekar olan Richard Wagner'den esinlendiği, Utkin'in 3. Reich dönemine olan ilgisiyle birlikte bu durumun Neo Nazi ideolojisinin dış vurumu olduğu değerlendirilmektedir.¹⁶

Dmitri Utkin hakkında da –Prigojin'e benzer şekilde– Rusya Devlet Başkanı Putin'e yakın olduğuna yönelik iddialar bulunmaktadır.¹⁷ 2016'da Utkin'in Kremlinde düzenlenen Anavatan Günü Kahramanları kutlama yemeğine davet edilmesi ve yemekte Putin'le görüntülenmesi medyada ödül sahibi olduğuna ilişkin bilgi

14. Денис Коротков, "Они Сражались За Пальмиру (Onlar Palmyra için Savaştlar)", Фонтанка.ру, 29 Mart 2016, <https://www.fontanka.ru/2016/03/28/171>, (Erişim tarihi: 27 Aralık 2019).

15. Aleksandr Gostev ve Robert Coalson, "Russia's Paramilitary Mercenaries Emerge From The Shadows", Radio Free Europe Radio Liberty, 16 Aralık 2016, <https://www.rferl.org/a/russia-paramilitary-mercenaries-emerge-from-the-shadows-syria-ukraine/28180321.html>, (Erişim tarihi: 26 Kasım 2019).

16. Егоров Дмитрий, "Частные Военные Компании: История И Современность. ЧВК России (Özel Askeri Şirketler: Tarih ve Modernite, Rusya'nın ÖAŞ Kullanımı)", Militaryarms.ru, 30 Nisan 2019, <http://militaryarms.ru/armii-mira/chastnie-voennie-kompanii>, (Erişim tarihi: 21 Kasım 2019).

17. Nathaniel Reynolds, "Are Russia's Mercenaries a Threat to U.S. Interests?", Carnegie Endowment For International Peace, 17 Temmuz 2019, <https://carnegieendowment.org/2019/07/17/are-russia-s-mercenaries-threat-to-u.s.-interests-pub-79493>, (Erişim tarihi: 1 Ocak, 2020).

olmaması sebebiyle şüphelere neden olmuştur.¹⁸ Daha sonra Kremlin sözcüsü Dmitri Peskov basına verdiği demeçte Cesaret Madalyası (Orden Mujestva) ile ödüllendirildiğini ve gerçek bir kahraman olduğunu belirtmesiyle Utkin'in yemeğe davet edilmesindeki gerekçe ortaya çıkmıştır. Fakat Utkin'in tam olarak hangi katkılarından dolayı ödüllendirildiği Peskov'un açıklamasında belirtilmemiştir.¹⁹ Bunun haricinde Utkin'in Kasım 2017'de Yevgeny Prigojin'in Concord şirketler grubunun CEO'su olduğuna dair çıkan haberler bu iki kişinin arasındaki iribatın ve Wagner'le olan ilişkilerinin sorgulanmasına sebebiyet vermiştir.²⁰

Bu olaylar Utkin'in Putin ile ve dolayısıyla Wagner'in Kremlinle yakın ilişkilerine dair şüpheleri artırmış ve sonrasında bu iddiaları destekleyen gerekçelere dönüşmüştür. Kimilerine göre ise Utkin sadece bir figüran olup grubun gerçek liderini saklamak için bir araç olarak kullanılmaktadır.²¹ Lakin bu iddiaları ve şüpheleri doğrulayacak deliller olmadığı gibi iddiaların kaynağı da kısıtlıdır.

Hukuki Boyut

Wagner Grubu'nun hukuki statüsüne bakıldığında "paralı asker" ve "özel askeri şirket" arasındaki kavramsal farka açıklık getirmek gerekmektedir. Rusya resmi olarak paralı asker kullanımını Rusya Federasyonu Anayasası'nın 13. maddesi

uyarınca yasaklamıştır.²² Ceza hukuku boyutu incelendiğinde Rusya Federasyonu Ceza Kanunu'nun 359. maddesine ilişkin olarak paralı askerlerin işe alınması, eğitilmesi, finanse edilmesi ve paralı askerlerin katılımıyla ilgili hapis ve adli para cezalarının uygulanması öngörülmüştür.²³ Lakin Rusya'nın yasal mevzuatında cezai yaptırımlar bulunmasına rağmen uygulamada farklı bir yol tercih edildiği gözlemlenmektedir.²⁴

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Wagner ile ilgili basına yaptığı açıklamada Wagner Grubu'nun yasaları ihlal etmesi durumunda başsavcılığın yasal bir değerlendirme yapması gerektiğini ancak faaliyetlerini yurt dışında yürüttüğü ve Rusya yasalarına karşı gelmedikleri sürece çalışmalarını sürdürebilme ve ticari çıkarlarını dünyanın herhangi bir yerinde koruma hakkına sahip olduklarını belirtmiştir.²⁵ Rus-

22. Rusya Federasyonu Anayasası, Madde 13: Amaç ve faaliyetleri; Rusya Federasyonu'nun anayasal düzeninin temellerini zorla değiştirmeye ve ülke bütünlüğünü ihlal etmeye, devlet güvenliğini sarsmaya, silahlı oluşumlar oluşturmaya, sosyal, ırki, milli ve dini ayrımcılığı körüklemeye yönelik toplumsal birliklerin oluşturulması ve faaliyeti yasaktır.

23. Rusya Federasyonu Ceza Kanunu, Madde 359:

1. Вербовка, обучение, финансирование или иное материальное обеспечение наемника, а равно его использование в вооруженном конфликте или военных действиях -наказываются лишением свободы на срок от четырех до восьми лет с ограничением свободы на срок до двух лет либо без такового.

2. Те же деяния, совершенные лицом с использованием своего служебного положения или в отношении несовершеннолетнего, -наказываются лишением свободы на срок от семи до пятнадцати лет со штрафом в размере до пятисот тысяч рублей или в размере заработной платы или иного дохода осужденного за период до трех лет либо без такового и с ограничением свободы на срок от одного года до двух лет либо без такового.

3. Участие наемника в вооруженном конфликте или военных действиях -наказывается лишением свободы на срок от трех до семи лет с ограничением свободы на срок до одного года либо без такового.Примечание. Наемником признается лицо, действующее в целях получения материального вознаграждения и не являющееся гражданином государства, участвующего в вооруженном конфликте или военных действиях, не проживающее постоянно на его территории, а также не являющееся лицом, направленным для исполнения официальных обязанностей.

24. Mete Yıldız ve Alper Ekmekçioglu, "Özel Askeri Şirketlerin Savunma Politikaları Açısından İncelenmesi", *Anme İdaresi Dergisi*, Cilt: 51 Sayı: 3, (2018).

25. "No Denial from Putin on Wagner Mercenaries in Donbas", *Union Information Agency*, 20 Aralık 2018, <https://www.unian.info/war/10385322-no-denial-from-putin-on-wagner-mercenaries-in-donbas.html>, (Erişim tarihi: 10 Aralık 2019).

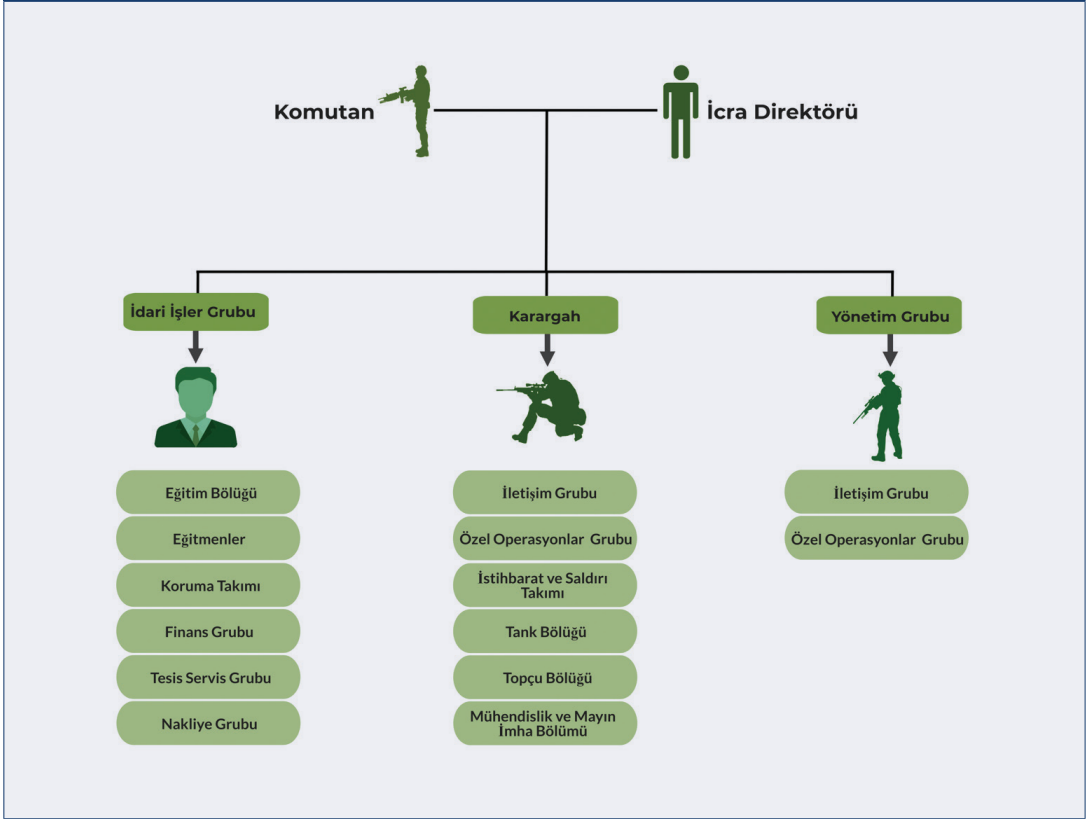
18. "Денис Коротков, Вагнер в Кремле (Wagner Kremlin'de)", *Фонтанка.ру*, 12 Aralık 2016, <https://www.fontanka.ru/2016/12/12/064>, (Erişim tarihi: 20 Kasım 2019).

19. "Песков Подтвердил Присутствие На Приеме В Кремле Дмитрия Уткина (Peskov, Dmitry Utkin'in Kremlin Resepsiyonunda Varlığını Doğruladı)", *Ведомости*, 15 Aralık 2016, <https://www.vedomosti.ru/politics/news/2016/12/15/669807-peskov>, (Erişim tarihi: 27 Kasım 2019).

20. "Пригожин Показал Миллиардерский Троллинг (Prigojin Milyarderlere Has Trolling Gösterdi)", *Фонтанка.ру*, 15 Kasım 2017, <https://www.fontanka.ru/2017/11/15/025>, (Erişim tarihi: 20 Aralık 2019).

21. "Ukraine Names over 150 Mercenaries from 'Putin's Private Army' Fighting in Ukraine and Syria", *Euromaidan Press*, 11 Nisan 2017, <http://euromaidanpress.com/2017/11/04/ukraines-special-service-shares-more-data-on-the-militants-of-russian-wagner-private-military-group-operating-in-donbas-and-syria>, (Erişim tarihi: 30 Aralık 2019).

ŞEKİL 1. WAGNER'İN ORGANİZASYON YAPISI (2017)

Kaynak: Денис Коротков, "Список Вагнера", Фонтанка, 21 Ağustos 2017, <https://www.fontanka.ru/2017/08/18/075>, (Erişim tarihi: 21 Şubat 2020).

ya'da özel askeri şirket kullanımına yönelik bir yasal düzenlemenin mevcut olmaması, Wagner Grubu ve diğer özel askeri şirketlerin de "gri alan" da varlık göstermesi nedeniyle söz konusu yapılar ne tam anlamıyla yasak ne de meşru olarak nitelendirilebilmektedir.

Komuta, Kontrol ve Organizasyon Yapısı

Özel askeri şirket Wagner'in komuta-kontrol yapısı ve askeri personel dağılımına ilişkin güncel bilgi olmamakla birlikte genel olarak organizasyon yapısı ilk kez Fontanka tarafından paylaşılan Wagner Listesi (Spisok Vagnera) haberinde²⁶

26. Денис Коротков, "Список Вагнера (Wagner Listesi)", Фонтанка, 21 Ağustos 2017, <https://www.fontanka.ru/2017/08/18/075>, (Erişim tarihi: 13 Aralık 2019).

genel hatlarıyla verilmiştir. Buna göre hiyerarşik organizasyonun başında biri sahadaki çatışmayı yöneten komutan diğeri de çatışmayı karargah-tan yönetmekle görevli icra direktörü mevcuttur. Bunların altında idari işler grubu, yönetim grubu ve karargah vardır. İdari işler grubu savaş eğitmenlerinden oluşan askeri eğitim bölümü, eğitmenler, komutanları ve karargahı muhafaza etmekle görevli koruma takımı, mali işlerle görevli finans, tesis servis ve nakliye gruplarından oluşmaktadır. Karargah ise istihbarat, özel operasyonlarda görev alan özel kuvvetler, keşfe ve saldırıya hazır piyade ve istihbarat grubu, topçu bölümü, tankçı bölümü, mühendislik ve mayın imha bölüklerinden meydana gelmektedir. Geriye kalan yönetim grubu ise iletişim ve diğer özel operasyon gruplarından oluşmaktadır.

WAGNER'İN FAALİYET ALANLARI

Rus özel askeri şirketi Wagner askeri anlamda eğitim, danışmanlık, muharip unsur veya güvenliğinin sağlanması gibi çok çeşitli alanlarda profesyonel hizmet veren bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Grubun kurulduğu tahmin edilen 2014'ten şimdiye kadar sıcak çatışma bölgeleri olan Doğu Ukrayna, Kırım, Suriye, Libya, Orta Afrika Cumhuriyeti, Sudan, Mozambik, Venezuela ve Madagaskar'da faaliyet gösterdiği de bilinmektedir.²⁷ Bu ülkelerin her birinde ülkelerin ihtiyaçlarına göre hizmet vermektedir. Bu anlamda söz konusu ülkelerin Rus etki sahasında yer aldığı görülmektedir. Ancak savaşın sürdüğü iki ülke diğerlerinden ayrılmaktadır: Suriye ve Libya. Wagner bu ülkelerde savaşın aktif bir parçası haline gelmiştir. Bilindiği kadarıyla Suriye'de 2015'ten ve Libya'da 2019'dan beri faaliyet yürütmektedir. Analizin bu bölümünde söz konusu iki ülkede de Türkiye'nin karşısındaki cephede yer alan Rusya'nın dolayısıyla Wagner'in pozisyonu incelenmektedir.

Suriye'de Wagner

Suriye'de Wagner varlığının başlangıç zamanı bilinmemekle birlikte Rusya'nın Suriye savaşına müdahil olmasını müteakiben sahada yer aldıkları tahmin edilmektedir. Yukarıdaki anlatılardan anlaşılacağı üzere Wagner'i Rusya'dan ve Rus dış politikasından bağımsız düşünmek doğru değildir. Bu nedenle Suriye'deki savaşa müdahil oluşuyla birlikte Rusya özel askeri şirketleri de Suriye sahasında faal hale getirmiştir. Nitekim Suriye sahasında Rus özel askeri şirketi olarak

yalnızca Wagner yoktur.²⁸ Bu grubun yanında Shield, Patriot,²⁹ Slavonic Corps,³⁰ Antiterror, MSG Group, Centre R, ATK Group, E.N.O.T. ve Cossacks özel askeri şirketleri de Suriye sahasında faaliyet göstermektedir.³¹

Rusya'nın Eylül 2015'te Suriye'ye askeri olarak müdahil olmasının ardından sahada rol almaya başladığı düşünülen Wagner Grubu'nun çeşitli faaliyetlerde bulunduğu bilinmektedir. Stratejik tesisleri, gaz ve petrol sahalarını korumanın yanı sıra muharip güç olarak Suriye'nin birçok noktasında savaştıkları da basına yansımıştır. Ukrayna'da edinilen tecrübeler ve Rusya'da görülen eğitimlerle birlikte çeşitli silahları kullanabilme kapasitesine erişen grup üyeleri –tank da dahil olmak üzere– çok sayıda ağır silahı kullanabilmektedir. Aynı zamanda Suriye'de rejime bağlı milislerin eğitilmesinde, stratejik ve ağır silahların kullanılmasında, MiG başta olmak üzere savaş uçaklarının pilot eğitiminde rol aldıkları bilinmektedir. Bu kabiliyetler muharip unsurlar olarak kullanılmalarının da önünü açmış ve söz konusu gruplara Suriye sahasındaki birçok muharebeye katılma imkanı sağlamıştır. Özellikle 2016'da Humus eyaletinin doğu kırsalında Palmira'ya ve 2017 itibarıyla Deyrizor'un batısına yönelik gerçekleştirilen operasyonlarda yer alan Wagner burada Rusya'ya bağlı resmi askeri unsurlarla koordineli bir şekilde çalışmıştır.

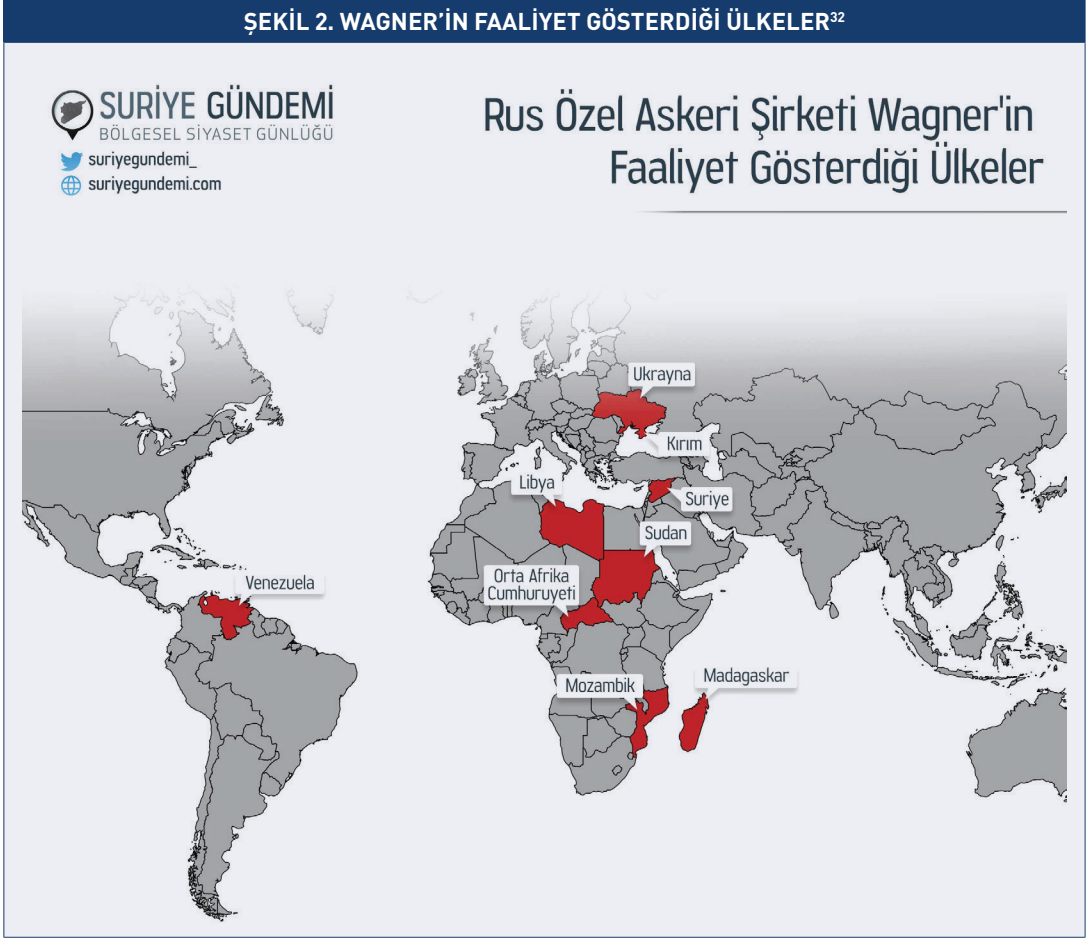
27. Kimberly Marten, "Russia's Use of Semi-State Security Forces: The Case of the Wagner Group", *Post-Soviet Affairs*, Cilt: 35, Sayı: 9, (2019), s. 181-204; Pjotr Sauer, "In Push for Africa, Russia's Wagner Mercenaries are 'Out of Their Depth' in Mozambique", *Moscow Times*, 19 Ekim 2019.

28. Ben Barham-Marsh, "Russia's Privatised Military: A Move Away from Statism?", *Global Risk Insights*, 22 Mart 2018, <https://globalriskinsights.com/2018/03/russias-privatised-military-move-away-statism>, (Erişim tarihi: 14 Ocak 2020).

29. Neill Hauer, "The Rise and Fall of a Russian Mercenary Army", *Foreign Policy*, 6 Ekim 2019.

30. Sergey Sukhankin, "Russian PMCs in the Syrian Civil War: From Slavonic Corps to Wagner Group and Beyond", Jamestown Foundation, 18 Aralık 2019 <https://jamestown.org/program/russian-pmcs-in-the-syrian-civil-war-from-slavonic-corps-to-wagner-group-and-beyond>, (Erişim tarihi: 17 Şubat 2020).

31. "Вячеслав Гусаров, Частные Военные Компании России Как Инструмент Узаконенного Террора", *Inform Napalm*, 23 Kasım 2015, <https://informnapalm.org/15878-rossyskye-chvk>, (Erişim tarihi: 17 Şubat 2020).

ŞEKİL 2. WAGNER'İN FAALİYET GÖSTERDİĞİ ÜLKELER³²

Palmira'daki gaz sahasının kontrolünü sağladığı ifade edilen grubun Deyrizor'un doğusuna yönelik gerçekleştirilen saldırıda da yer aldığı bilinmektedir. Nitekim o dönemde ABD'nin Wagner unsurlarını hava saldırısıyla hedef alarak yüzlerce paralı askeri etkisiz hale getirdiği ifade edilmektedir.³³ Bunun yanında son dönemde İdlib ve Lazkiye bölgesindeki çatışmalarda yer aldıkları ifade edilirken ABD'nin çekilmesiyle

birlikte Menbiç, Ayn el-Arab ve Kamışlı bölgelerinde de aktif oldukları aktarılmaktadır.³⁴

Wagner'in Suriye'deki varlığı diğer ülkelerdeki faaliyetlerinden bir yönüyle ayrılmaktadır. Suriye sahasında Rusya'ya ait resmi askeri unsurların da bulunması Wagner'in oradaki varlığını diğer çatışma bölgelerinden farklılaştırmaktadır. Nitekim Suriye savaşına müdahil olan Rusya sahada yalnızca özel askeri şirketlerini değil resmi olarak ordusunu da kullanmıştır. Ancak çatışmaların yoğunlaştığı ve kayıpların arttığı dönemde devreye Wagner girerek birçok bölgede aktif olarak savaşın parçası olmuştur. Suriye'de Wagner'in

32. Arzu Bunyad, "Rus Özel Askeri Şirketi Wagner'in Faaliyet Gösterdiği Ülkeler", Suriye Gündemi, 13 Aralık 2019, <http://www.suriyegundemi.com/2019/12/13/rus-ozel-askeri-sirketi-wagnerin-faaliyet-gosterdigi-ulkeler>, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2020).

33. Thomas Gibbons-Neff, "How a 4-Hour Battle Between Russian Mercenaries and U.S. Commandos Unfolded Syria", *New York Times*, 24 Mart 2018.

34. Suriye Milli Ordusu'na bağlı üst düzey yetkililerle yapılan mülakatlar, 20-25 Kasım 2019.

rolü diğer ülkelerdeki rollerinden farklılaştığı gibi yalnızca Rus muharip gücün performansının artırılmasında değil aynı zamanda Suriye'deki Rus etkinliğini arttırmada da kullanılmıştır. Rejimle birlikte faaliyet gösteren kara muharip unsurların içerisinde İran destekli Şii milislerin varlığı, dolayısıyla İran varlığı, Rusya'nın özel askeri şirketleri, askeri polisi ve kurmay düzeyde danışmanlık faaliyetleriyle dengelenmek istenmiştir. Rusya bir yandan savaşı sürdürürken diğer yandan da Esed rejiminin müttefik bloku içerisinde, saha ve diplomasi belirleyici aktörü olarak stratejik noktaya erişmiştir. Nitekim rejim ordusu da bu anlayışla yeniden dizayn edilerek İdlib ve mücavir bölgelerdeki çatışmalarda Rusya'ya yakın ordu birlikleriyle çalışmasına dikkat edilmiştir. Bunun yanında diplomasi sahasında da Eylül 2018'de Türkiye ile varılan Soçi mutabakatına Rusya bu blokun karar alıcı temsilcisi olarak katılmıştır.

Nihayetinde Wagner faaliyet gösterdiği sahanın şartlarına ve Rusya'nın yerel müttefiklik ilişkilerine göre hareket etmektedir. Suriye gibi aktif savaşın sürdüğü sahalarda ise yeri geldiğinde muharip güç olarak savaşın seyrine etki eden bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda Rusya'nın Suriye sahasındaki varlığını perçinleyen Wagner muharip, eğitim ve idare kabiliyetine sahip birlikleri ile Moskova yönetiminin hem kısa vadeli hem de orta ve uzun vadeli planlarının da parçası olabilmektedir. Bu ve benzer yönleriyle Rusya'nın dış politikadaki askeri araçları içerisinde önemli bir yer tutmakta ve bu doğrultuda Suriye'de de faaliyetlerini sürdürmektedir.

Libya'da Wagner

Rusya'nın Libya sahasındaki çatışma ortamında 2016'da Hafter ile temas kurmasıyla başlayan Hafter-Rusya ilişkileri 2017-2018 arasında üst seviyeye çıkmış, Wagner'in de 2019'da savaşa Hafter birliklerinin yanında dahil olmasıyla bir-

likte stratejik bir noktaya evrilmiştir.³⁵ Rusya, Suriye sahasındaki kazanımlarını Doğu Akdeniz'de ve Afrika Kıtası'nda da sürdürmek istemiş ve bu bağlamda Hafter cephesindeki boşluğu iyi değerlendirerek savaşın etkili aktörlerinden biri konumuna gelmiştir. Nitekim 2020'ye geldiğinde Rusya, Türkiye'nin yanı sıra UMH ile Hafter unsurları arasındaki ateşkesin öncüsü olarak karşımıza çıkmıştır.

Hafter'in 4 Nisan'da başlattığı Trablus operasyonu aylar geçmesine rağmen sonuç üretmemesi ve Hafter destekçilerinin özellikle kara unsurları bakımından UMH karşısındaki başarısızlığı Rusya'ya dolayısıyla Wagner'e alan açmıştır. Wagner unsurlarının tam anlamıyla hangi tarihte Libya'ya girdiğine ilişkin bir bilgi bulunmasa da medyada bu ülkede savaştığına dair haberler Eylül 2019'da sıklıkla başlanmıştır. Bu noktada Wagner unsurlarının özellikle "tecrübeli savaşçı" ve kara birliklerini organize etmek noktasındaki becerisinin kullanılmak istendiği görülmektedir.

Hafter'in başkent Trablus'a yönelik operasyonlarının ardından sahada görünür hale gelen Wagner Grubu veya Libya'daki Rus varlığı hakkında medyaya konuşan ilk Hafter kaynağı ise Hafter'e bağlı düşürülen hava unsurlarının pilotu olmuştur. Pilot Cekam ilk geldiklerinden bu yana Rusların teknik ve teknolojik destek sundukları, alandaki çatışmaların gidişatını planladıkları ve Trablus'un 90 kilometre güneydoğusundaki Terhune kenti ve başkent güneyindeki Kasr bin Gaşir bölgesindeki belli bölgelerde konuşlandıklarını ifade etmiştir. Kasr bin Gaşir bölgesinde Rusların Burkan el-Gadab (UMH) güçleri tarafından düzenlenen topçu bombardımanına maruz kaldığını belirten Cekam, Ruslardan bazılarının öldüğünü ve onlarcasının

35. Emrah Kekilli, "Libya'ya Neden Asker Gönderiliyor?", *Kriter*, Sayı: 42, (2020).

yaralandığını söylemiştir. Ayrıca Cekam, Trablus'un 170 kilometre güneybatısında Hafter'in kontrolündeki Vatiye Hava Üssü'nde Rusların Suhoi ve hizmet dışı kalmış diğer bazı uçakların bakımını yaptığını aktarmıştır.³⁶

Cekam'ın ifadelerinin yerel unsurların iddialarını doğruladığı görülmüştür. Rusların dolaşısıyla Wagner'in sahada şu an için kara birliklerini organize ettiği, tecrübeli saha elemanlarının yanı sıra teknik elemanlarıyla da çeşitli askeri bakım faaliyetleri yürüttüğü anlaşılmaktadır. Hafter, Libya sahasında kısıtlı halk ve milis desteğine sahip olduğu için Rus güçlerine ihtiyaç duymaktadır. Hatta buna ilaveten Rusya'nın Suriye'nin Duma kentinden Libya'da savaşımak üzere milis topladığı belirtilmektedir.³⁷ Nitekim Hafter saflarında –Rusya'ya bağlı paralı askerlerin yanı sıra– Sudan ve Çad gibi ülkelerden gelenler başta olmak üzere yaklaşık 5 bin yabancı paralı askerin bulunduğu belirtilmektedir. Esasen bölgede bu tip örgütlenmeler son dönemde BAE/Suudi Arabistan etkisiyle giderek artmaktadır. Suudi Arabistan ve BAE'nin Yemen'de de benzer milis örgütlenmeleri para karşılığında savaşırıldığı bilinmektedir. Söz konusu milis örgütlenmeler olsa da bu yapıların ciddi bir kurmay aklın ürünü olmadığı ifade edilebilir. Ancak Wagner'in altyapısında Rus kurmay aklı ve Rus askeri teknolojisinin olduğunu ve bu bağlamda sıradan milis veya paralı asker örgütlenmelerinden daha etkin hareket ettiklerini ifade etmek yerinde olacaktır. Nitekim birçok sahada elde edilen tecrübelerin özellikle Suriye sahasındaki zorlu savaşların ardından Wagner'in tecrübesi yadsınmaz bir gerçek olarak karşımız-

da durmaktadır. Bu nedenle Wagner Rus dış politikasının önemli enstrümanlarından biri haline gelmiştir.

Rusya askeri müdahalelerinde maliyeti düşürmek, uluslararası ve iç hukukunun açmazlarından faydalanmak ve pratik ilerleyiş sağlamak adına yalnızca Wagner'i değil çok sayıda Rus özel askeri şirketi kullanmaktadır.

Son tahlilde Wagner'in sahadaki varlığının niteliği kara milis örgütlenmelerinin yönetimi ve koordinasyonu olarak belirtilirken sayısal varlıklarına ilişkin bir netlik söz konusu değildir. Wagner'in Libya'daki varlığına ilişkin sayısal olarak çeşitli iddialar bulunsa da makul aralığın 1.500 ila 2 bin 500 arasında olduğu ifade edilebilir.³⁸ Wagner'e ilişkin yıllardır faaliyet gösterdikleri Suriye sahası için bile net bir sayıdan söz etmek mümkün değildir. Bu nedenle basına yansıyan bilgilerin spekülatif olduğu düşünülebilir. Bu noktada en önemli parametre nicel varlıklarından ziyade niteliksel olarak sahadaki güç dengesine ne derece etki ettikleridir. Hafter'in Nisan'dan bu yana düzenlediği saldırılara rağmen Trablus ekseninde ilerleme katedemediği hatta bazı noktaları kaybettiği, kara unsurları bakımından dengenin UMH lehine döndüğü bilinmektedir. Ancak Wagner'in sahada görev almasıyla birlikte kara birlikleri açısından görece bir dengenin oluştuğu ve hava unsurlarını etkin kullanabilen Hafter ittifakının sahada üstünlüğü elde tuttuğu ifade edilebilir.³⁹

Rus dış politikası, bölge siyaseti ve Rusya'nın Suriye sahasında izlediği stratejiye bakılarak Lib-

36. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Wagner'in Libya'daki varlığına ilişkin 2 bin 500 unsurun olduğunu ifade etmiştir. Bkz. "Libya'da BAE SİHA'ları Yönetiyor, Ruslar da Savaşı Planlıyor", TRT Haber, 14 Aralık 2019.

37. Khaled Mahmoud, "Russia Sends Syrians to Fight in Libya as Clashes Reach Misrata", *Asharq al-Awsat*, 14 Şubat 2020, <https://aawsat.com/english/home/article/2130986/russia-sends-syrians-fight-libya-clashes-reach-misrata>, (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2020).

38. "Cumhurbaşkanı Erdoğan, CNN Türk ve Kanal D Özel Yayınına Katıldı", T.C. Cumhurbaşkanlığı, 5 Ocak 2020, <https://tcgb.gov.tr/haberler/410/114185/cumhurbaskani-erdogan-cnn-turk-ve-kanal-d-ozel-yayinina-katildi>, (Erişim tarihi: 13 Ocak 2020).

39. Kutluhan Görücü, "Wagner: Hafter'in Yanındaki Paramiliter Rus Özel Şirketi", *Kriter*, Sayı: 42, (Ocak 2020).

ya sahasındaki izlemesi muhtemel askeri ve siyasi adımlar hakkında yorumda bulunulabilir. Nitekim Eylül 2015'e değin Suriye'de Esed rejiminin yanındaki en büyük aktör İran ve İran destekli Şii milis örgütlenmeler olmuştur. Rusya'nın müdahalesiyle birlikte Moskova yönetimi yavaş yavaş Tahran'ın etkinliğini kırmış hatta bölgedeki İran varlığı üzerinden bölgesel anlamda ABD ve İsrail ile dirsek temasında bulunarak etkinliğini arttırmıştır. Rusya pragmatik anlayışı çerçevesinde Libya sahasında da –Suriye'de olduğu gibi– mevcut yerel aktör ve uluslararası ittifakları nezdinde kendisini kilit bir noktaya getirmek isteyecektir. Bu nedenle saha aktivizmini uzun vadeli kazanımlara endeksleyerek Suriye'nin ardından Akdeniz sahasında kalıcı askeri üslenmenin yollarını arayacaktır. İfade edilmelidir ki Rusya şu an için Libya'da Hafter ittifakı içerisinde –Suriye'de olduğu gibi– birincil aktör değildir. Ancak Hafter ittifakının Rus askeri aktivizmine olan ihtiyacı, Rusya'nın ittifak içerisindeki konumunu giderek güçlendirmektedir. Bu bağlamda Libya'da kalıcı ateşkes sağlamaya yönelik olarak gerçekleştirilen görüşmelere Kremlinin ev sahipliği yapması ve Türkiye ile birlikte ilan edilen ateşkes çağrısı da Rusya'nın Hafter ittifakı içerisindeki rolünün giderek güçlendiğini göstermektedir.

SONUÇ

Wagner grubu konvansiyonel ve vekalet savaşlarının sıklık kazandığı bir ortamda –modern dünyanın daha önce de deneyimlediği bir şekilde– ülkelerin orduları dışındaki askeri yapılanmaların bir örneği olarak Rus siyasetinde yer almaktadır. Buna bağlı olarak Wagner, Rusya'nın dış politikada askeri müdahalelerinin iç ve uluslararası hukuk bakımından gri alanda yer alan yapılanması olarak karşımıza çıkmaktadır. Rusya askeri müdahalelerinde maliyeti düşürmek, uluslararası ve iç hukukunun açmazlarından

faydalanmak ve pratik ilerleyiş sağlamak adına yalnızca Wagner'i değil çok sayıda Rus özel askeri şirketi kullanmaktadır. Ancak bu yapılanmalar içerisinde Wagner genişlettiği askeri ağı, Rus Savunma Bakanlığına ve dolayısıyla Putin'e yakınlığıyla, nitel ve nicel manada güçlü yapısıyla ve aktif muharip gücü olarak ön planda yer almaktadır. Bunun yanında gerçekleştirdiği eğitim ve danışmanlık faaliyetleriyle de kapsamlı bir konseptte hizmet vermektedir.

Wagner'in hükümet destekli ya da tamamen özerk bir aktör olmasından bağımsız olarak bir dış politika aracı haline gelmesi, güvenlik veya askeri müdahale görevlerinin bir kısmını devralması, Rusya'nın askeri maliyetlerini, ulusal ve uluslararası kamuoyu baskısını hafifletmesi bakımından da onu önemli bir aktör haline getirmiştir. Wagner kısa bir zaman içerisinde iç ve uluslararası hukuktaki yasal mevzuatın boşluklarından faydalanarak genişlemiş, bugün bilinen ve basına yansıyan ölçüde sekiz ülkede operatif pozisyona erişmiştir.

Wagner Grubu örneği artık güçler dengesini sağlayan unsurların sadece devletlerin resmi orduları olmadığını ve savaş alanının sırf resmi kurum ve yapılanmalarının yer aldığı bir tanımın ötesine geçtiğini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır. Nitekim Wagner'den önce ABD'nin de kullandığı birçok özel askeri şirket bulunmaktadır. Özel şirketler ve paralı askerler dış politikada güç aracı olarak askeri müdahale kavramlarının yeni bir hüviyet kazanmasına neden olmuş ve bunun sonucunda postmodern savaşlarda önemli bir pozisyona yerleşmişlerdir. Grubun son yıllarda sıcak çatışma bölgelerine yayılarak Rusya adına operasyonlar düzenlemesi ve buna bağlı olarak elde edilen kazanımlar Moskova'nın dış politikasında askeri müdahale araçları arasındaki konumunu gösterir niteliktedir. Wagner Grubu'nun özellikle Suriye ve Libya'daki operasyonlara bilfiil katılımı, Rusya'nın –Libya başta olmak üzere– bu çatışma

bölgelerindeki politik karar alma mekanizmalarının aktörü olmasına katkı sağlamaktadır.

Wagner örneğinden hareketle özel askeri şirket kullanımının Rusya için siyasi, hukuki ve ekonomik boyutlarda fayda sağlaması –hem şirket hem de devlet açısından fayda ve maliyet denklemi de dikkate alınarak düşünüldüğünde– Rusya'nın günümüzde ve gelecekte yürüte-

ceği muhtemel askeri müdahalelerde yer almayı sürdürmesi kuvvetle muhtemeldir. Nitekim dünyada da bu yönde bir eğilim söz konusudur. Özellikle Wagner'in Rusya adına askeri müdahaleleri hukuki zeminden bağımsız olarak gerçekleştirebilme kabiliyeti sunması, bu eğilimi ve kazanımı Moskova açısından daha cazip kılmaya devam etmektedir.

RUS HAYALET ORDUSU WAGNER

KUTLUHAN GÖRÜCÜ, ARZU BÜNYAD

SETA | ANALİZ

Bu analizde Rus özel askeri şirketi Wagner Grubu'nun kuruluşu, lider kadrosu ve ilişkileri, komuta-kontrol yapısı, faaliyet sahaları ve örgütün hukuki boyutu incelenmektedir. Özellikle Wagner'in Suriye ve Libya sahalarındaki etkinlikleri, Rus dış politikasında özel askeri şirkete başvurulmasının sebepleri ve yöntemleri analiz edilmektedir. 2014'te Rusya lehine Ukrayna'da faaliyet göstermeye başlamasıyla kamuoyunda bilinir hale gelen Wagner'in daha sonra Suriye ve Libya başta olmak üzere toplam sekiz farklı ülkede faaliyetler yürüttüğü ifade edilmektedir. Rusya'ya bağlı çeşitli özel askeri ve güvenlik şirketleri olmasına rağmen Wagner'in ön plana çıkması savaş sahalarında muharip güç olarak varlık göstermesiyle mümkün olmuştur. Buna bağlı olarak grubun verdiği kayıplar, grup mensuplarının ailelerinin ifadeleri ve muhalif Rus basını başta olmak üzere Batı medyasında yer alan derinlikli araştırma haberleri Wagner'i dünya kamuoyunda üne kavuşturmuştur.

Wagner yalnızca muharip güç olarak değil danışmanlık, eğitim, bakım, özel kuvvet, lojistik ve tesis koruma gibi birçok alanda hizmet vermektedir. Bu kapasite ve konsept genişliği gruba yalnızca çatışma sahalarında değil diğer alanlarda da hizmet verebilme imkanı sağlamaktadır. Aynı zamanda hukuki olarak "gri" (tartışmalı) bir alanda yer alması gruba hızlı hareket edebilme yetisi kazandırmaktadır. Buna bağlı olarak Wagner, Rusya açısından dış politikadaki askeri müdahalelerini pratikleştiren ve kolaylaştıran bir unsur olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Bugün itibarıyla daha çok Suriye ve Libya kriz alanlarında muharip güç unsuru olarak kullanılan Wagner yetmiş elemanları ile birlikte savaşa etki edebilen ve dengeleri değiştirebilen bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Rusya'nın Suriye'ye fiili olarak müdahil olduğu Eylül 2015'ten itibaren bu ülkede varlık göstermekte olduğu düşünülen Wagner, rejim unsurlarının muhalif örgütlenmelere ve DEAŞ'a gerçekleştirdiği saldırıların merkezinde yer almıştır. Ek olarak Deyrizor'un doğusuna geçmek üzere gerçekleştirdikleri ilerlemelere karşı ABD'nin Wagner unsurlarını hedef alarak yüzlerce elemanını öldürmesi ise dünya kamuoyunda büyük ses getirmiştir. 2019'dan itibaren Hafter saflarında faaliyet göstermeye başladığı tahmin edilen Wagner'in, Hafter güçlerinin Trablus operasyonuna katıldığı ve buna bağlı olarak savaşın aktif bir parçası haline geldiği görülmüştür. Kara gücü olarak Trablus merkezli Ulusal Mutabakat Hükümetinin (UMH) üstünlüğü Wagner'in devreye alınmasına neden olmuş ve bu durum sahada dengenin yakanmasını sağlamıştır.

www.setav.org